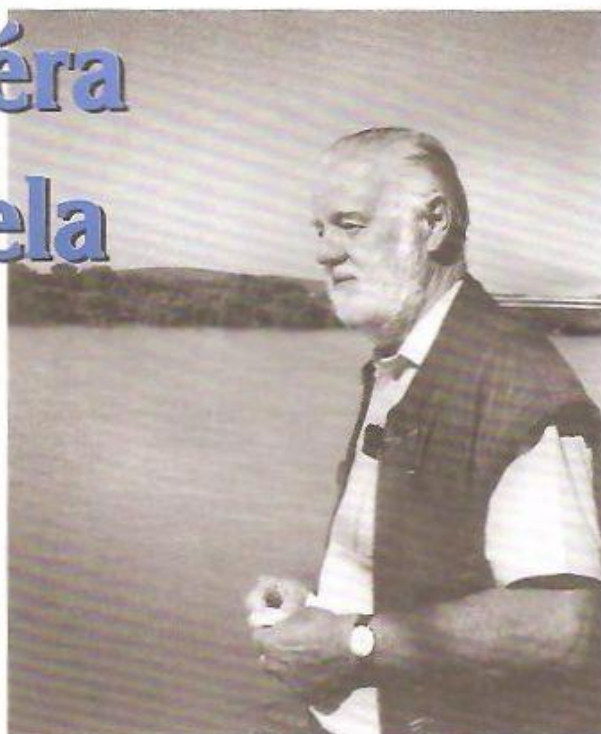

K jubileu režiséra Franeka Chmiela

V rámci Polských dní si bratislavská verejnost pripomnela životni jubileum významného "slovenského režiséra polského původu" Franeka Chmiela. Z jeho životopisu jsme se dověděli, že se narodil 24. dubna 1931 v Jablunkově, okres Frýdek-Místek, absolvoval gymnázium a obchodní školu v Orlově. Z jeho nejznámějších děl realizovaných v bratislavské televizi jmenujme například *Otcova slnečnica* (1973 - nejlepší televizní film roku), *Útek zo zlatej krajiny* (1976), *Chlap prezývaný Brumteles* (1983 - cena v bulharském Plovdivu), *Neodchádzaj nocou letnou* (Nejlepší film ČST v roce 1984), *A čo ja, miláčik* (1990 - ceny v bulharském Gabrovu a čínské Šanghaji) a profesionální dráhu ukončil filmem *Nech hodí kameňom* (1996).

Pane Chmiel, jaké osudové cesty vás přivedly na Slovensko?

V mém životě sehrál dvakrát osudovou roli konkurz. Poprvé to bylo, když jsem dělal pomocného skladníka v Prefě v Bohumíně, na vznikající Polskou scénu v Těšínském divadle, která zahájila činnost právě před 50 lety v roce 1951. A protože jsme byli tak trochu amatéři a já jsem po otci vlastně Polák, tak jsem se přihlásil. Vybrali nás tehdy 18. Hned během prvního roku jsem však zjistil, že i k divadlu je třeba vzdělání, a přihlásil jsem se na DAMU do Prahy už na odbor divadelní režie a skončil jsem v roce 1957 absolventským představením Sofoklovy *Elektry*. Tehdy se právě naplno rozbíhala pražská televize a naši pedagogové Eva Sadková, Jirka Bělka nebo Antonín Dvořák tam působili v redakci literárně dramatického vysílání. Samozřejmě i my jsme byli televizi uchváeni. Spolu s Tondou Moskalykem jsme dělali různé pomocné práce jako asistent, rekvizitář, až jsme se postupně dostali k první příležitosti v režisérské branži, tuším to byla *Chvilka poezie*.

A tehdy přišel druhý konkurz...?

Po skončení školy jsem se vrátil do Českého Těšína a byl jsem tam v angažmá ještě 3 roky. Ale to už jsem stále více pošilhal po televizi, externě jsem spolupracoval s ostravským studiem a tehdy přišel druhý osudový. V literárních novinách se objevil inzerát, že ČST studio Bratislava vypisuje konkurz na televizního režiséra. Mne při-

hlásili - bez mého vědomí - moje manželka s moji sestrou. S manželkou jsme se seznámili v Praze, kde byla maďarskou stipendistkou, ženil jsem se v Budapešti a tam se mi narodil i syn, ale chvíli jsme spolu nažívali rozdělení dost přísnou hranicí, kde tehdy byl zapotřebí nejen pas, ale i vízum. Takže ona konala velice prakticky nejen proto, aby měla do Budapešti blíže, ale hlavním důvodem bylo zdraví našeho syna, který měl z ostravského ovzduší dýchací problémy.

Konkurz jsem vyhrál, přestože se o místo ucházely velice silné režisérské osobnosti, ale asi rozhodla moje televizní praxe. Asi 4 měsíce jsem bydlel po různých hotelích v Bratislavě, protože zůstalo jen u slibů, že dostanu i byt, až jsem řekl děkuji a vrátil se do Ostravy. Jen co jsem se znovu zaměstnal, asi po 3 týdnech přišel telegram, že byt už pro mne mají, a tak jsem se v 62. roce odstěhoval do Bratislavy a od té doby tady žiji. Napřed jsme vysílali dvakrát týdně střídavě s Ostravou a Brnem, až jsme postupně získali známé bratislavské pondělky. A jak jsem předtím v Praze prožíval blízkost snad nejlepší divadelní generace, kterou tvořily osobnosti jako Zahorský, Fabiánová, Medřická, Vnouček, Marvan, Štěpánek, Převc, Smolík, Lukavský a další, tak i v Bratislavě jsem měl čest spolupracovat s výkvetem slovenských divadelních herečů jako byli Gregor, Zachar, Filčík, Dibarbora, Melíčková, Kráľovičová, Chudík, Machata a tak dále, čili zase jsem byl mezi vynikajícími

umělci, se kterými se dělalo velice dobře.

Nafukl jste legendární pondělní inscenace, myslíte si, že už jsou jen nenávratnou minulostí?

I dnes se občas dělají zajímavé věci, ale faktem je, že zájem ochabl, protože se tu stala obrovská chyba, kterou už asi nikdo nedokáže napravit. Oslovil jsem postupně několik vedoucích pracovníků, kteří se tam v posledních letech vystřídali, ale všichni mne přesvědčovali, že dnešní lidé to už nezajímá a že je nízká sledovanost literárně dramatických programů. Osobně si to nemyslím. Například Česká televize vysílá každý týden nějakou inscenaci, kterou sledují. Hlavním důvodem je však nedostatek peněz, a tak je slovenský divák odkázán jen na reprízy.

Určitě se kriticky díváte na dnešní televizi. Co vám na ní nejvíce chybí nebo vadí?

Dělá se velmi málo nových věcí, které by se týkaly dnešního života. Díváme se na různé gangsterské věci ze Západu, ale přitom tato realita je dnes už tu vedle nás a máme podobné problémy. Přiblížili jsme se k velkému světu nejen v dobrém, ale i ve zlém, ale jeho zachycení a zejména morální poučení z něho nám tu chybí. Pokud se i na kulturu začneme dívat jen skrze peníze, nebude to mít dobré výsledky. Podívejte se, jak celá fabrika na filmy - myslím Kolibu - stojí a chátrá nevyužitá. Přitom tu vyrostla generace schopných mladých režisérů, producentů a dalších profesionálů, kteří by

mohli ne pro sebe a vlastní příjem, ale pro tuto republiku, pro rozvoj kultury a morálky nás všech udělat velké věci. I televize a film jsou obrovským oknem do světa, ale nějak si to neuvědomujeme.

A co dnešní nová generace?

Dvanáct let jsem vyučoval filmovou a televizní režii na VŠMU, ale v 88. mi umírala manželka a zjistil jsem, že se nedokážu dostatečně soustředěně připravit na studenty, tak jsem toho nechal. Přednášet studentům není lehké, musíte jít stále s dobou, vědět, co se v branži děje, aby se nestalo, že najednou pedagog zjistí, že se více učí on od studentů a ne naopak. Zejména technické věci jdou velice dynamicky dopředu a dnešní začínající generace má neporovnatelné možnosti, pokud jde o získávání zkušenosti a poznatků z celého světa, než jak jsme se my mohli konfrontovat s jinými. A to se týká filmu stejně jako literatury, divadelnictví i televizní tvorby. Jen si vezměte, kolik kanálů dnes můžete sledovat na kabelové televizi. My jsme se mohli učit leda z vídeňské a maďarské televize, případně ze zahraničních filmů, protože jsme nedělali jen inscenace, ale i dokumenty nebo zábavné programy. I srandu se musíte naučit dělat, aby se lidem v televizi líbila. Ale mladým dnes chybí finanční prostředky, aby mohli svůj talent uplatnit a dokázat.

Jaký vztah máte dnes k češtině?

Česky jsem trochu uměl od malička, jelikož moje maminka byla Moravanka od Luhačovic, ale jelikož jsem vyrůstal spíše ve slezském, čili polském prostředí, fakticky správně česky jsem se naučil až ve škole. Ale i potom jsem se ještě musel učit jevištní řeči, neboť polské "tvuj" není to samé jako české "tvůj", aby to nevyznělo jako "tufj". Problém je však v tom, že polština a čeština jsou velice blízké, a to je při učení jazyka dost nebezpečné, že se to začne mýlit. A když se k tomu přidá i třetí příbuzný jazyk - slovenský, tak samozřejmě problémům neutečete. Jednou jsem měl "na placi" - tuším to byl Rozbitý džbán od Kleista - celou elitu slovenského herectví a místo aby jim řekl "a teď se všichni řítí na kameru" mi vyklouzlo "a teď sa všeci řítí na kameru". Samozřejmě, bylo po zkoušce a podobných faux pas bylo hlavně v začátcích hodně. Ale od té doby jsem se přece jen už asimiloval, ale když mám například teď s vámi mluvit česky - přece jen je trochu znát, že tu bydlím už 40 let.

Jiří Výborný
Foto: autor

I když pracovníci magistrátů Brna a Bratislavy spolupracují v různých mezinárodních komisích a organizacích, na společném setkání se osobně setkali po rozdělení ČSFR až letos 4. června. V bratislavském Primaciálním paláci byla hlavním tématem výměna zkušeností a koordinace další spolupráce v oblastech hospodářský rozvoj města, živnostenské podnikání, správa majetku, řízení vnějších finančních zdrojů, rozvoj informatiky, územní plánování, podnikání s majetkem města, životní prostředí, vodní a lesní hospodářství, doprava, technické sítě, veřejný pořádek, městská policie, hasičský sbor, zdravotnictví, kultura, školství, tělovýchova, sociální péče, památky ...

Šestičlennou delegaci zástupců Brna, kterou vedl primátor Petr Duchoň, přijal bratislavský primátor Jozef Moravčík. Po úvodním hodinovém plenárním setkání proběhla oddělená pracovní jednání podle zodpovědnosti jednotlivých náměstků. Po nich se primátoři podělili o výsledky s novináři.

"Naše města patří do perspektivního evropského regionu, proto je naše spolupráce přiro-

vovateli ze Slovenska."

Pro Bratislavu je velmi inspirativní budování technologických parků, v čem jsou Brňané mnohem dál. "Pan Duchoň má bohaté zkušenosti i z budování průmyslových parků v USA, a proto jsme se dohodli, že na podzim přijede přednášet na semináře pro naše poslance samosprávy," konstatoval J. Moravčík. Podle něho je to podobné i v oblasti městského marketingu, kde je Bratislava v úplných začátcích. Příkladem je také mezinárodní projekt Brna o komunitním bydlení i o cestovním ruchu.

Obě delegace se shodly v názoru, že město by nemělo podnikat, protože si nemůže dovolit riskovat, jelikož je financováno ze společných peněz. Jsou však oblasti, kde jsou výjimky. Například Brno vlastní 34 % akcií podniku Brněnské výstavy a veletrhy. "Výstavní aktivity přináší množství vedlejších ekonomických efektů. Říká se, že jedna koruna obrátu veletržní společnosti generuje pětinasobek obrátu ve městě. Potřeba spolupráce vyplývá z praxe. Vždyť s veletrhy úzce souvisí městská hromadná doprava, údržba ko-

Magistráty Brna a Bratislavy navázaly užší kontakty

žená. Navazujeme na soužití v jednom státě, a přestože nám překážejí hranice, doufám, že je to jenom dočasně. V spolupráci vycházíme ze stejného legislativního a ekonomického charakteru, i když každé město má své specifické problémy. Bylo to velmi užitečné setkání a chceme v nich každoročně pokračovat," začal J. Moravčík.

Brněnský primátor P. Duchoň velmi ocenil i přijetí jeho delegace prezidentem Rudolfem Schustrem. "Je to neobvyklé a velmi si to cením. Možná to bylo i proto, že v minulém roce jsme my přijali vašeho premiéra na brněnské radnici. V každém případě je pro nás Slovensko ten nejpřirozenější partner, i když jsme se dosud více obraceli na Německo, Holandsko, Francii a USA. Uvědomujeme si, že i přes dvouhodinovou cestu narůstá jazyková bariéra, ale stále je minimální. V Brně žije sedm tisíc obyvatel hlásících se ke slovenské národnosti a tvoří největší minoritu. Máme pět slovenských firem a přes 800 studentů. Tento počet zahraničních studentů od vás chceme zvýšit. Na Brněnských veletrzích bylo přes 340 vysta-

munkaci a jiné potřeby," zdůvodnil P. Duchoň.

Město musí mít zastoupení i v přírodních monopolech, jakými jsou dodávka pitné vody, tepla, svoz odpadků, kanalizace, doprava ... Brno má 51 % akcií ve vodárnách a kanalizacích, je 100 % vlastníkem firmy na svoz a likvidaci komunálního odpadu. "Na 100 % nám patří lesy, které znamenají pro město historické dědictví a zároveň slouží občanům jako zóna oddechu a rekreace," připomenul primátor Brna.

Obě města věnují velkou pozornost MHD. Brno na rozdíl od Bratislavy má ekologickou dopravu, protože až 70 % tvoří tramvaje a trolejbusy. I proto neuvažují o přechodu na plynový pohon autobusů, jakým letos začíná Bratislava. Ročně se v Brně přepraví 320 milionů cestujících a tento počet chtějí zvýšit i proto, aby ve městě bylo méně individuální automobilové dopravy.

Na konec návštěvy P. Duchoň pozval J. Moravčíka na běh kolem Špilberku, který Brno organizuje na podzim. Bratislavský primátor přislíbil svůj start.

Pavol Erdziak